

SZECHENYI ISTVÁN *Szavas* CLARK ADÁM *Szavas*

Széchenyi Nagycenk földjében pihen, Clark Adám az Aldásy-család vizivárosi sírboltjában. Közös alkotásuknak, a világszép Lánchídnak roncsai is lent nyugodnának még a folyó fenekén, ha a gémeskútra emlékeztető „Ady Endre” vaskarmával ki nem emelné őket onnan. Ha el nem hozza a partról a roncsok helyébe a pirosra mázolt főtartókat és nem köti velük össze újra a régen halott Clark Adámról elnevezett, négy évig híd nélkül tetszhalott budai teret, a még régebben porladó Széchenyi Istvánról elnevezett, négy évig a híd nélkül kihalt pesti rakparttal. Most már büszkén áll a híd. Közlekedni félfélig még nem lehet rajta, de a hídmunkások már vígan járkálnak vasvázán Budáról Pestre, Pestről Budára.

Ugy ismerkedtek össze, hogy Széchenyi István 1834-ben kiutazott Londonba a Duna-szabályozáshoz körtörőgepeket szerezni. Ő már tudta, hogy meglesz a Híd. Akivel addig beszélt róla, akár otthon, akár Bécsben, lemosolyogta, hitetlenkedett. Tervét aztán Londonban, egy esti sétán mondotta el a fiatal skót mérnöknek, Clark Adámnak. Megállapodtak. Clark Pestre jön, résztvesz a Duna-kothás megszervezésében, aztán nekikezdenek a Hídnak. Széchenyi roppant szervezőképességével, jót-akarásával, Clark tudásával. Allandó híddal kötik össze az ország-nak a Duna által kettéhasított részeit. Nekiindultak. Nem tudhatták, mekkora fába vágják a fejszét: az ezeréves úri rend kemény törzsébe.

A nemesség nem akart pénzt adni: minek neki a Híd? Nemzeti kölcsönt megint csak nem tudott miattuk kapni. Hogyan is adtak volna forintot a maguk fejfájára? A kölcsönt úgy kérte Széchenyi: hídvámat fizessen át-keleskor nemes és pór, gazdag és szegény, még ő maga is. Ez lett volna az első rés a nemesség köztehermentességén. Még csak ilyen példa kell a köznépeknek, úgyszólván az egész kezét kéri, ha az újadat nyújtod! Maradt a tőkés részvénytársaság lehetősége. Az ám, de a gazdag polgárság is becsukta erszényét. Volt ugyanis egy ócska pontonhídja Pest és Buda közt, az jól jövedelmezett, a Lánchíd megveszedelmes versenytárs lett volna az üzletben. Ellene volt Metternich is Bécsben, Pálffy Fidél gróf főkancellár is Pesten, mert félték az olyan terv megvalósításától, amelyet nem a mindentudó kormány eszel ki. Hátha más magyar is gondolkodni kezd a sikerült terv láttán?

Széchenyinek nem volt más választása: a marakodó, érdekeit féltő magyar úriosztályok helyett külföldi tőkéshez fordult: báró Sina György bécsi bankárhoz. Hosszú alku után megállapodtak. Pénzt ad a Hídnak, de 87 évig övé a hídvám. Széchenyi elérte célját: az építés megindulhatott és a nemesség adómentességén mégis csak csorba esett. 1840-ben tették le a Híd alapkövét.

Nyolc évig építették. Széchenyi, ha csak egy perce volt, ott járt legkedvesebbik gyermekének bölcsőjénél, érdeklődött, dicsért, bíralt. William Tierney, a Híd tervezője, csak nagyritkán járt Pesten. A munka tulajdonképpen irányítója Clark Adám volt.

A lelkét tette a hídba, zömök pillérei-be, karcos ívelbe, keskeny úttestébe. Nyolc esztendőn át alig mozdult a Hídról. A partról nyolc éven át naponta sok ezer ember nézte az óriási munkát. Új világot jelentett ez a Híd. Szilárd kapcsolatot az Alföld és a Dunántúl között. A németesedő Dunántúlt rángatta vissza az anyaországhoz, a magyar törzshöz.

Az utolsó láncszem hiányzott már csak a nagy műhöz. A nagybeteg Széchenyi is ott akart lenni az ünnepségnél. De nem léphetett az ígért földjére: az utolsó láncszem eltörött, csaknem őt is agyonsujtotta.

A következő években Széchenyit retentő látomások gyötörték. Orvosa, Balogh dr. leírása szerint éjjelenként látta, amint vad csordák dúlják végig a fővárost, gyilkolják a népet, rombolják a házakat. Tüzet és vért látott mindenütt. A rablók elérik a Hídat — a Híd a Dunába zuhan — vége, vége — ordította párnáit harapdálva. Hogy is gondolhatta volna a jámbor Balogh doktor, hogy az árulók majd egyszer beteljesítik betegének rémképeit.

Hentzi Henrik ugyan, a szabadságharc idején osztrák kézre került Budavár katonai parancsnoka, Pest házainak céltalan összerombolója, megkísérelte tönkretenni a Hídat is, már 1849-ben. Mikor a honvédség nagyon megszorogatta már Budán a császári seregeket, elrendelte, robbantsák fel a Hídat. Ki is tervelte: a pillérek lánc-kamráiba kell a löporos hordót elhelyezni, akkor egészen tönkremegy a Híd.

Clark Adámnak besúgták a tervet. A réműlettől félőrrülten rohant a Hídra, maga indította meg a szivattyúkat, melyekkel vizet nyomott a kamrákba. Itt már robbantani nem lehetett. Akkor összetörette a szivattyúkat, hogy Hentzi ki ne ereszthesse a kamrákból a vizet.

A császári tiszt nem nyugodott. A Híd úttestére rakatta a löporos ládákat, odaküldte legjobb emberét, Alnoch Alajos ezredesét, gyujtsa meg a zsinórt. A robbanás megtörtént, de nem a hídát ölte meg, hanem Alnocho. Néhány nap múlva Hentzi is elesett.

A szabadságharc veresége után Clark már szinte csak a Hídnak élt. Megépítette az alagútát a Várhegy alatt, legyen ott út a Hídnak, egyenes, tiszta, szabad. Budán halt meg, 1866-ban.

A Híd sem fiatalodott. Mire elérte 64. életévét, már annyi pénz összejött a sok hídvámból, hogy hozzá lehetett fogni a tatarozáshoz. Elkészítették a terveit, 1914 februárjában hozzákezdtek a bontáshoz. 1915 november 27-én nyitották meg újra. Huszonkét hónapig pihent. Azt hihette volna mindenki, hogy jó lesz így másik 64 évig. Birta volna az, talán még tovább is, hiszen hat fiatalabb testvére levett sok terhet a vállairól. Birta volna, ha az uraknak a néppel szemben érzett gyűlölete 1945 januárjában a Dunába nem rokkasztja, mint ahogy azt Széchenyi valaha szörnyű álmaiban meglátta. De mint ahogy az urak oszálygójge meg nem fojthatta száz évvel ezelőtt, nem gyilkolhatták meg most sem. A győzelmes nép felépítette Széchenyit, Clark nagy művét, nemsokára újra járhatunk rajta.

Mit gondoltok, emberek, helyeselné-e Széchenyi, Clark, hogy megszüntettük a hídepítést oly soká akadályozó nemesek, tőkés hatalmát, hogy külföldi segítség nélkül, a magunk erejéből emeljük a Hídat? Helyeselné-e, hogy végérvényesen leszámoltunk a hidrobbantó multtal? Jövőhagynák-e szavazatukkal, hogy erőssé, szilárdá építjük most fel a Lánchídat, az egész országot, éppen olyanná, amilyenre ők tervezték?

Máté György